

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАСВОЄННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ТА МЕТОДИК ЛІКАРЯМИ-ІНТЕРНАМИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «СТОМАТОЛОГІЯ» – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛІСТА

Доц. Т. М. Волосовець, доц. О. М. Дорошенко, доц. Н. О. Бакшутова,
доц. М. О. Павленко, канд. мед. наук М. В. Дорошенко

**Інститут стоматології Національної медичної академії післядипломної освіти
ім. П. Л. Шупика МОЗ України**

Висвітлюється необхідність удосконалення навчально-методичних підходів до засвоєння практичних навичок лікарями-інтернами за спеціальністю «Стоматологія» як важливої складової покращання практичної підготовки лікарів-стоматологів для роботи у первинній ланці охорони здоров'я в контексті завдань із реформування галузі. Наведено досвід роботи кафедр Інституту стоматології Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика.

Упровадження в навчально-методичну роботу кафедр Інституту стоматології НМАПО ім. П. Л. Шупика та інших вищих медичних навчальних закладів сучасних підходів для забезпечення якості практичної підготовки лікарів-стоматологів. Обов'язковою умовою для формування знань та умінь майбутніх лікарів-стоматологів під час підготовки в інтернатурі є постійний моніторинг рівня оволодіння ними практичними навичками.

Постійний контроль за рівнем оволодіння практичними навичками майбутніми лікарями-стоматологами є необхідною умовою щодо формування лікаря-стоматолога, який буде забезпечувати первинну медичну допомогу населенню.

Ключові слова: лікарі-стоматологи, практична підготовка.

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УСВОЕНИЯ ПРАКТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ И МЕТОДИК ВРАЧАМИ-ИНТЕРНАМИ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ «СТОМАТОЛОГИЯ» – ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ФОРМИРОВАНИЯ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА

Доц. Т. Н. Волосовець, доц. О. Н. Дорошенко,
доц. Н. А. Бакшутова, доц. М. А. Павленко,
канд. мед. наук М. В. Дорошенко

Освещена необходимость усовершенствования учебно-методических подходов к усвоению практических навыков врачами-интернами по специальности «Стоматология» как важной составляющей улучшения практической подготовки врачей-стоматологов для работы в первичном звене здравоохранения в контексте задач по реформированию отрасли. Приведен опыт работы кафедр Института стоматологии Национальной медицинской академии последипломного образования им. П. Л. Шупика.

Внедрение в учебно-методическую работу кафедр Института стоматологии НМАПО им. П. Л. Шупика и других высших медицинских учебных заведений современных подходов к обеспечению качества практической подготовки врачей-стоматологов. Обязательным условием для формирования знаний и умений будущих врачей-стоматологов во время подготовки в интернатуре является постоянный мониторинг их уровня овладения практическими навыками.

IMPROVEMENT MASTERING OF PRACTICAL SKILLS AND METHODS OF INTERNS IN «DENTISTRY» SPECIALITY – AN IMPORTANT PART OF THE FUTURE SPECIALIST SHAPING

T. N. Volosovets, E.N. Doroshenko,
N. O. Bakshutova M. A. Pavlenko,
M. V. Doroshenko

The paper highlights the need to improve teaching and learning approaches to mastering practical skills for medical interns in “Dentistry” as an important component of improving practical training for dentists working in primary care in the context of the tasks on reform. The experience of working departments of the Institute of Dentistry, National Medical Academy of Postgraduate Education named after P. L. Shupyk.

The introduction of the teaching work departments of the Institute of Dentistry NMAPE named after Shupyk and other top medical schools of modern approaches to ensure the quality of practical training of dentists.

Prerequisite for the creation of knowledge and skills of future dentists during training internship is the continuous monitoring of equip them with practical skills.

Continuous monitoring of the level of mastery of practical skills of future doctors and dentists is a

Постоянный контроль за уровнем овладения практическими навыками будущими врачами-стоматологами является необходимым условием формирования врача-стоматолога, обеспечивающего первичную медицинскую помощь населению.

Ключевые слова: *врачи-стоматологи, практическая подготовка.*

requirement on the formation of a dentist who will provide primary care population.

Keywords: *dentist, practical training.*

Міжнародний досвід удосконалення системи вищої медичної освіти свідчить, що тільки між-дисциплінарна інтеграція якісних змін кадрового, матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення додипломного та післядипломного етапів підготовки фахівців-медиків є основою для впровадження в Україні нової євроінтеграційної системи підготовки та вдосконалення лікарів, які б стали конкурентоспроможними на світовому ринку праці [6].

Забезпечення безперервності та ступеневості медичної освіти згідно зі стандартами Всесвітньої федерації медичної освіти було рекомендоване в рішенні Всеукраїнської наукової навчально-методичної конференції «Нові напрямки впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних і фармацевтичних навчальних закладах України III–IV рівнів акредитації» [2].

Серед структурних змін у наданні медичної допомоги в Україні первинна медико-санітарна допомога є пріоритетною, і без удосконалення якості підготовки на всіх етапах становлення лікарів, котрі працюють у первинній ланці, зокрема й лікарів-стоматологів.

Зміни, що відбуваються, вимагають розробки нових науково-педагогічних підходів, сучасних інновацій у підготовці фахівців зі стоматології, а також приведення стандартів медичної освіти до міжнародних вимог шляхом ефективного використання матеріально-технічного та наукового потенціалу. Метою таких змін є [5]:

- необхідність навчити лікарів-стоматологів орієнтуватись у глобальному просторі медичних знань, уміти побудувати патогенетично обґрунтований план лікування хворого на засадах доказової медицини та індивідуального клінічного досвіду;
- мотивувати практичних лікарів до постійного самоудосконалення та безперервного професійного розвитку впродовж усього періоду професійної діяльності;
- забезпечити якісну практичну підготовку лікарів до роботи із сучасними матеріалами та технологіями.

На виконання доручення Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2010 р. № 69/158/1/1-10 до доручення Президента України від 19 листопада 2010 р. № 1-1/2753 «Щодо реформування системи

охорони здоров'я, спрямованого на підвищення якості і доступності медичної допомоги для громадян України» та наказу МОЗ України від 03.12.2010 № 1074 «Про заходи МОЗ України щодо удосконалення підготовки лікарів», Міністерством затверджено Наскрізню програму підготовки студентів медичних факультетів і лікарів-інтернів для оволодіння практичними навичками та методиками, необхідними для роботи на посадах лікарів за спеціальністю «Загальна практика – сімейна медицина» (далі – Наскрізна програма), яка включає питання діагностики та лікування уражень зубів і слизової оболонки порожнини рота.

Наскрізню програму розроблено фахівцями Тернопільського державного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського, прорецензовано спеціалістами профільних кафедр Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця та Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика (НМАПО) [4]. Підготовлений перелік практичних навичок та методик відповідає завданням щодо підготовки лікарів первинної ланки та специфіці їх роботи.

Наказом МОЗ України від 11.11.2011 р. № 782 «Про впровадження Рішення наради ректорів вищих медичних (фармацевтичного) навчальних закладів IV рівня акредитації та закладів післядипломної освіти МОЗ України «Підсумки проведення вступної кампанії до вищих навчальних закладів МОЗ України у 2011 році. Актуальні питання поліпшення якості та організації підготовки медичних та фармацевтичних спеціалістів» від 11.10.2011 р.» ректорам ВМНЗ IV рівня акредитації було доручено запровадити зазначену Програму в навчальний процес, розробити та затвердити на вчених радах План заходів щодо впровадження та контролю за виконанням Наскрізної програми підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації та лікарів-інтернів для оволодіння практичними навичками та методиками, необхідними для роботи на посадах лікарів за спеціальністю «загальна практика – сімейна медицина» та лікарів інших спеціальностей, які будуть працювати в центрах первинної медико-санітарної допомоги та сільських лікарських амбулаторіях.

Це одне з нагальних завдань, що стоїть перед вітчизняною системою післядипломної підготовки

медичних кадрів, зокрема й майбутніх лікарів-стоматологів. Адже лікар-стоматолог має стати в повному розумінні універсалом, який одночасно повинен надавати як дорослому, так і дитячому населенню терапевтичну, хірургічну та ортопедичну допомогу. Саме таких фахівців тепер особливо потребує населення сільської місцевості, яке нині значно гірше забезпечене стоматологічною допомогою.

У Директиві ЄС 78/687/ЕЕС, що визначає сучасні вимоги до дантистів (лікарів-стоматологів), наголошено на необхідності проходження лікарем практики з повного спектра загальної стоматології у контексті допомоги хворому в цілому без нанесення шкоди пацієнту або навколишньому середовищу.

Загальний порядок проходження інтернатури лікарями-стоматологами визначається постановою Кабінету Міністрів України № 96 від 27 лютого 1992 р. і Положенням про первинну спеціалізацію (інтернатуру) випускників медичних (фармацевтичних) вищих навчальних закладів України, що затверджене наказом МОЗ України № 291 від 19 вересня 1996 р.

Як зазначено у Наскрізній програмі контролем оволодіння практичних навичок та необхідних для обстеження хворих методик буде оцінка заповнення відповідної медичної документації, захист карт амбулаторного хворого, карт диспансерного спостереження, демонстрація практичних навичок на фантомах та хворих [1].

Основними вимогами до обсягу отриманих знань та набутих практичних навичок лікаря-стоматолога є стала послідовність дій: збір анамнезу, клінічне обстеження, застосування додаткових методів дослідження й інтерпретація отриманих результатів, формування діагнозу, а також обрання тактики лікування відповідно до встановлених стандартів та протоколів надання стоматологічної допомоги, затверджених наказами МОЗ України [5]. Саме тому уміння спілкування лікаря-інтерна з пацієнтом, навички його обстеження та огляду, розвиток клінічного мислення, інтуїції, одержання первинної інформації та постановка попереднього діагнозу, призначення додаткових методів обстеження, постановка остаточного діагнозу разом із досвідченим викладачем є найбільш корисними для підготовки лікаря-спеціаліста.

Основою системи практичної підготовки майбутнього лікаря в інтернатурі є створена та апробована у НМАПО навчально-професійно-виробнича вертикаль підготовки фахівців, у якій поєднується набуття певного освітнього рівня та отримання професійної кваліфікації, постійна сертифікація, самоудосконалення та самостійна робота слухачів, зокрема із використанням можливостей Центру дистанційних технологій НМАПО, у якому запроваджено комбіновану наземно-супутникову мережу дистанційного медичного навчання з використанням

сучасних телемедичних технологій, що дозволяє знизити витрати на навчальний процес післядипломної підготовки медичних працівників та викладачів удвічі, порівняно з проведенням очних циклів навчання. Така тенденція повною мірою відповідає вимогам Європейського Союзу щодо створення єдиного європейського освітнього та наукового простору [7].

Усе вищезазначене зумовлює необхідність суттєвої реорганізації підготовки лікарів-стоматологів, особливо їх первинної спеціалізації, післядипломної підготовки та безперервного професійного розвитку лікарів.

Отже, практична підготовка лікарів-інтернів за спеціальністю «Стоматологія» на базі Інституту стоматології включає використання таких навчальних ресурсів: алгоритмічних (тобто, створення алгоритму діагностики та лікування визначеної нозологічної одиниці); проблемно-орієнтованих дослідницьких, ігрових, діалогових.

Основними складовими навчального процесу на стоматологічних кафедрах Інституту стоматології є практичні заняття, де молоді фахівці оволодівають новітніми лікувально-діагностичними стоматологічними технологіями, самостійна робота лікарів-інтернів, що спрямована на досконале оволодіння практичними навичками. У навчальному процесі також широко використовується система консультацій лікарів-інтернів досвідченими викладачами. Ілюстративним матеріалом для вирішення ситуаційних задач лікарями-інтернами є діагностичні моделі щелеп, рентгенограми, протоколи клінічних та лабораторних досліджень, мультимедійний матеріал.

Співробітниками профільних кафедр Інституту стоматології багато розробляється та впроваджується в практику унікальних новітніх розробок стоматологічного обладнання, матеріалів та лікарських засобів. Вони відповідають міжнародним стандартам і запатентовані в Україні й за кордоном. Із цими розробками широко ознайомлюються лікарі-інтерни та курсанти, які потім застосовують їх у своїй практиці. Велике значення для практичної підготовки лікарів мають також навчальні посібники, підручники, методичні рекомендації та їх електронні версії, що дозволяє лікарям продовжувати самоосвіту навіть після закінчення навчання на кафедрі.

Значну допомогу в опануванні практичними навичками та вміннями надають сучасні технічні засоби навчання. Навчальні кімнати кафедр Інституту стоматології обладнані комп'ютерами та мультимедійними проекторами, що дає можливість у повному обсязі подати матеріал з тієї чи іншої теми практичного заняття. У процесі оволодіння практичними навичками активно використовуються також фантомні класи. Це має особливе значення у підготовці саме лікарів-стоматологів, оскільки

їм необхідно освоїти одразу чотири основні розділи стоматологічної практики: терапевтичну стоматологію, ортопедичну та хірургічну стоматологію, дитячу стоматологію та ортодонтію [3]. Водночас необхідно зазначити, що під час викладання стоматологічних дисциплін, необхідно дотримуватися раціонального співвідношення сучасних технологій навчання з основними принципами клінічної медицини — «лікар повинен готуватись біля ліжка хворого» та «хворий — книга — хворий».

Для підтримки безперервності навчального процесу та з метою контролю його якості на базах стажування на кафедрах Інституту існує динамічна система зв'язку з базами стажування, на яких інтерни продовжують своє навчання, чому нині приділяє значну увагу МОЗ України (наказ МОЗ України від 30.10.2013 р. № 236-Адм. «Про перевірку баз стажування лікарів-інтернів»).

Досвід Інституту стоматології свідчить, що обов'язковою умовою для забезпечення якісної практичної підготовки залишається постійний

моніторинг якості навчання, що здійснюється за допомогою попереднього, проміжного і заключного контролю рівня оволодіння практичними навичками курсантів. У процесі проведення моніторингу майбутній лікар має можливість оцінити свої знання та вміння, виявити помилки і в подальшому правильно спланувати своє навчання, зокрема самостійне оволодіння практичними навичками.

Варто було б обговорити на засіданні опорних стоматологічних кафедр доцільність підготовки та затвердження в установленому порядку уніфікованої для всіх вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації форми та закладів післядипломної освіти індивідуального обліку засвоєння лікарями-інтернами за спеціальністю «Стоматологія» практичних навичок та методик. Саме такими нам вбачаються засади практичної підготовки лікарів-стоматологів в інтернатурі, які мають стати фундаментом професіоналізму лікарів-стоматологів, що буде удосконалюватись протягом усього безперервного професійного розвитку лікарів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Директива ЄС 78/687/ЕЕС щодо професійних вимог до дантистів.
2. Матеріали Всеукраїнської наукової навч.-метод. конф. «Нові напрямки впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних і фармацевтичному навчальних закладах України III–IV рівнів акредитації». Тернопіль, 12–13 травня 2011 р. — Тернопіль: ТДМУ Укрмедкнига, 2011. — 566 с.
3. *Мінцер О. П.* Проблеми передання знань у разі впровадження технології навчання на робочому місці / О. П. Мінцер, О. П. Волосовець // 36. праць конф. з міжнар. участю «Медична та біологічна інформатика: віхи розвитку». Київ, 20–23.04.2011 р. — Київ, 2011. — С. 16.
4. Наскрізна програма підготовки студентів медичних факультетів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації та лікарів-інтернів для оволодіння практичними навичками та методиками, необхідними для роботи на посадах лікарів за спеціальністю «Загальна практика — сімейна медицина». — Київ, 2011. — 16 с.
5. *Павленко О. В.* Запровадження міжнародних стандартів якості післядипломної підготовки лікарів-стоматологів / О. В. Павленко, І. П. Мазур, О. М. Ступницька // Современная стоматология. — 2012. — № 2. — С. 143.
6. Результати діяльності вищих медичних (фармацевтичного) навчальних закладів IV рівня акредитації та закладів післядипломної освіти МОЗ України у процесі реформування сфери охорони здоров'я на сучасному етапі / О. К. Толстанов, М. С. Осійчук, О. П. Волосовець, Ю. С. Пятницький // Матеріали X ювілейної Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю «Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України на новому етапі». Тернопіль, 18–19 квітня 2013 р. — Ч. 1. — Тернопіль: ТДМУ, Укрмедкнига, 2013. — С. 10–14.
7. *Фесенко В. І.* Досвід методичного управління підготовкою лікарів-інтернів-стоматологів на етапах очної та заочної інтернатури [Електрон. ресурс] / В. І. Фесенко // [Режим доступу]: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2013/Medecine/13_136249.doc.htm